

СЛОВО ПРО ВЧИТЕЛЯ (ДО 80-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ПРОФЕСОРА В.Е.ЛЯНЦЕ)

Тарас КУДРИК, Ярослав ПРИТУЛА, Олег СТОРОЖ, Галина ЧУЙКО
*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул.Університетська, 1 79000 Львів, Україна*

Наведено деякі сторінки біографії та основні наукові здобутки відомого вченого-математика професора Лянце Владислава Елійовича.

Ключові слова: біографія вченого-математика.

19 листопада 2000 р. минуло 80 років від дня народження відомого вченого-математика, керівника сучасної Львівської школи функціонального аналізу, доктора фізико-математичних наук професора Лянце Владислава Елійовича.

Владислав Елійович Лянце народився у Варшаві. Починаючи зі шкільного віку, майже все його життя пов'язане зі Львовом. Саме на шкільні роки припадає його перше захоплення математикою. Він пробує самостійно вивчати математичний аналіз за підручником С. Банаха з диференціального та інтегрального числення.

У січні 1940 р. В.Е. Лянце зарахували на перший курс фізико-математичного факультету Львівського університету, знаного на той час математичного центру світового значення. Кумиром львівських (і не тільки львівських) математиків був всесвітньо відомий вчений Стефан Банах. Участь у роботі його семінарів брав і В.Е. Лянце. "Мені і досі не віриться – пише він у своїх спогадах – що сам Банах вітався зі мною, потискаючи руку. Так він ставився до всіх математиків-початківців і, думаю, що це була не проста західна ввічливість". С. Банах, засновник першої Львівської школи функціонального аналізу, прагнув виховати нове покоління учених, які б продовжили її традиції.

Воєнні лихоліття відірвали Владислава Елійовича від студентської лави. На початку війни його мобілізували у будівельний батальйон, згодом працював на будівництві та в нафтовій промисловості Башкирії, учительовав.

У 1945 -1948 рр. В.Е. Лянце знову студент Львівського університету. Саме в цей період вийшла в світ перша праця.

З 1948 р. В.Е. Лянце працює у Львівському політехнічному інституті, навчаючись в аспірантурі Інституту математики АН УРСР під керівництвом Ярослава Борисовича Лопатинського – одного з корифеїв вітчизняної математики, людини, з чим іменем справедливо асоціюється становлення і розквіт Львівської школи диференціальних рівнянь. У творчий доробок цієї школи помітний внесок зробив і В.Е. Лянце.

Результати, які він одержав, викладені в кандидатській дисертації "О корректности постановки некоторых краевых задач математической физики", яку захистив у квітні 1951 р.

У наступні роки наукова діяльність Владислава Елійовича пов'язана з функціональним аналізом. В.Е. Лянце розробив теорію узагальнених спектральних операторів. Ця теорія, а також її застосування до дослідження несамопряжених операторів Штурма-Ліувілля на півосі стали основою докторської дисертації В.Е.Лянце "Некоторые вопросы спектральной теории несамопряженных операторов в гильбертовом пространстве", яку успішно захистив у квітні 1964 р. Захист відбувся в Московському державному університеті.

У цьому ж році повернувся до своєї альма-матер, на рідний механіко-математичний факультет Львівського університету, де працював на посаді доцента, а згодом (1965-1971) – професора кафедри геометрії (вчене звання професора надали у січні 1967р.). У цей період починає працювати Львівський міський семінар зі спектральної теорії лінійних операторів, який організував професор Лянце. Забігаючи наперед зауважимо, що назва виявилась умовною. На семінарі виступали з доповідями математики Києва і Одеси, Москви і Санкт-Петербурга, Баку і Кишинєва, Чернівців і Дрогобича, багатьох інших міст.

Уже з перших років роботи семінару у дослідженні важливих проблем брала активну участь талановита молодь. Активно працював і керівник семінару. Публікував статті, присвячені дослідженню спектральних властивостей різних класів диференціальних, різницевих та псевдодиференціальних операторів. Високу оцінку спеціалістів здобули праці, присвячені оберненій задачі теорії розсіяння для несамопряжених операторів та спектральному аналізу несамопряжених цілком регулярних збурень оператора множення на незалежну змінну на всій осі. Приборкання спектральних особливостей тривало.

У 1971 р. вчений очолив кафедру математичного аналізу, яка в 1973 р. була об'єднана з кафедрою теорії функцій та теорії ймовірностей, і став завідувачем кафедри теорії функцій і функціонального аналізу.

Однак коло наукових інтересів В. Е. Лянце щоразу далі виходить за межі спектральної теорії.

У 1980 р. як відомий учений, наукові досягнення якого набули широкого визнання у світі, з молодечим запалом почав вивчати, а згодом – викладати науковим працівникам і студентам нову математичну науку – *нестандартний аналіз*. Не претендуючи на детальну характеристику цієї науки зазначимо, що в ній поряд з об'єктами звичайної ("стандартної") математики, набувають права громадянства й деякі інші ("нестандартні") об'єкти, наприклад, нескінченно малі і нескінченно великі числа. Використовуючи один з основних принципів нестандартного аналізу – принцип перенесення, В.Е.Лянце показав, що будь-який лінійний оператор має повну систему кореневих елементів, але ці елементи загалом є нестандартними. Так було розв'язано задачу, яку в математичному фольклорі називали *задачею про пошук синього птаха*. Виявилось, що цей птах

літає в нестандартному універсумі.

Про заслуги вченого свідчать – 130 наукових праць, три монографії, серед учнів – близько 20 докторів і кандидатів наук. Але це тільки перше наближення.

Не можна не згадати, що В.Е.Лянце переклав з польської мови на російську монографію К.Морена "Методы гильбертова пространства" (Москва: Мир, 1965), редагував книгу М.А.Наймарка "Линейные дифференциальные операторы" (Москва: Наука, 1969) і написав додаток до цієї книги. В. Е. Лянце багато років поспіль очолює редколегію Вісника Львівського університету (серія механіко-математична).

Хочемо згадати людські якості нашого вчителя – глибоке шанування людської гідності і невтрачання своєї.

Хто знає професора В.Е.Лянце тільки як непересічного вченого та блискучого педагога, той його майже не знає. Він любить мандрувати не лише нестандартним універсумом або гільбертовим простором, а й лісами Львівщини. Незамінним супутником йому стає дружина Ольга Олексіївна (чи не їй найперше завдячує ювіляр своєму науковому довголіттю!). Ці мандрівки нагадують йому дитинство, яке пройшло в мальовничій місцевості, оточеній лісами. Владислав Елійович дуже любить і розуміє класичну музику, тонко відчуває прекрасне в людині і в природі, в музиці і в математиці. Він ніколи не спочивав на лаврах і, з огляду на сьогоднішній день, не збирається цього робити й тепер. Вважаємо, що в ювіляра є далекосяжні плани, які торкаються усіх сторін його багатогранної діяльності. Побажаємо, щоб ці плани здійснились.

THE WORD ABOUT ADVISOR

(on the occasion of prof. V. Lyantse eightieth birthday)

T. Kudryk, Ya. Prytula, O. Storozh, G. Chyiko

*Ivan Franko National University of Lviv,
1 Universitetska Str. 79000 Lviv, Ukraine*

Some pages of biography and principal scientific results of eminent mathematician, professor Wladyslaw Lyantse are given

Key words: biography of mathematician.

Стаття надійшла до редколегії 10.11.2000
Прийнята до друку 03.07.2001